

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Νεοελληνική Γλώσσα

Α΄ Γυμνασίου

Τίτλος:

«Προφορικότητα και γραμματισμός»

ΕΛΕΝΗ ΞΥΛΑ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. *Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας δευτεροβάθμιας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Προφορικότητα και γραμματισμός

Δημιουργός

Ελένη Ξυλά

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

Τάξη

Α΄ Γυμνασίου

Χρονολογία

Ιανουάριος 2013

Διδακτική/θεματική ενότητα

1η Ενότητα: Πρώτες μέρες σ' ένα σχολείο

2η Ενότητα: Επικοινωνία στο σχολείο

4η Ενότητα: Φροντίζω για τη διατροφή και την υγεία μου

7η Ενότητα: Ο κόσμος μέσα από την οθόνη-εικόνα

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

8 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: edmodo.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Έρευνες έχουν δείξει ότι ο χρόνος που καταλαμβάνει ο μαθητικός προφορικός λόγος στο σχολείο είναι ελάχιστος. Ο εκπαιδευτικός είναι το πρότυπο συμπεριφοράς προφορικού λόγου. Αυτό δεν είναι απαραίτητο να οδηγεί σε κυριαρχία του δικού του λόγου μέσα στη σχολική τάξη. Ο καλός δάσκαλος είναι εκείνος που μπορεί να ενεργοποιεί τους μαθητές σε ανάπτυξη της ομιλίας και της επικοινωνίας μαζί του, αλλά κυρίως μεταξύ των μαθητών και καλό είναι να περνάει στο παρασκήνιο. Ο δάσκαλος μπορεί να δημιουργεί τη «σκαλωσιά» για τη μάθηση των παιδιών, καθώς προοδευτικά μεταβιβάζει ισχύ, γνώση και αυτονομία από τον ίδιο στους μαθητές του (Bruner 1983).

Η ανάπτυξη κοινότητας και σχέσεων επικοινωνίας μεταξύ των μαθητών είναι το ζητούμενο, παρά μια προφορική επικοινωνία ερωτοαπαντήσεων μεταξύ δασκάλου και μαθητών. Η αποτελεσματικότητα του ρόλου του σχετίζεται με τη δική του παραδειγματική χρήση της γλώσσας, την οργάνωση και τον σχεδιασμό της συζήτησης, με τον σεβασμό στη γλώσσα των μαθητών και την αναγνώριση από τους μαθητές της αξίας της συζήτησης. Ο μαθητής, για να εκφραστεί πρέπει να νιώσει ότι το σχολείο τον καλεί σε μια κοινότητα μάθησης μέσα από ποικίλες επικοινωνιακές περιστάσεις. Για να λειτουργήσει ένας δάσκαλος μια τάξη, στην οποία υπάρχει ποικιλία δραστηριοτήτων ομιλίας και ακρόασης, που συνδέονται με διαφορετικά είδη λόγων, καλό είναι να δεχτεί ότι υπάρχουν διαφορετικά είδη προσέγγισης της γνώσης, διαφορετικά είδη διδασκαλίας και διαφορετικοί τρόποι μάθησης.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας

Το σενάριο στηρίζεται

-

Το σενάριο αντλεί

-

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Συχνά τα παιδιά διαμαρτύρονται ότι στο σχολείο όλο γράφουν και αυτό τα κουράζει. Ζητούν επίμονα: «Ας μιλήσουμε, κυρία/ε...». Η απάντηση που λαμβάνουν είναι συνήθως ότι δεν υπάρχει ο χρόνος για κάτι «τέτοιο». Απάντηση μάλλον αδικαιολόγητη, αν λάβουμε υπόψη ότι το σχολικό βιβλίο έχει πλήθος προφορικών δραστηριοτήτων τις οποίες δεν αξιοποιούμε επαρκώς. Η παρούσα πρόταση διδασκαλίας έχει στόχο να απενοχοποιήσει τον εκπαιδευτικό που θα νιώσει ότι πνίγεται από τον ασφυκτικό κλοιό της ύλης και θα θελήσει να «μιλήσει» με τα παιδιά.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Ο προφορικός λόγος είναι το μέσο διαμόρφωσης των ανθρώπινων σχέσεων και της κοινότητας. Είναι ο κατεξοχήν λόγος της διατύπωσης και διαπραγμάτευσης γνώμων, καθώς και της έκφρασης και ανταλλαγής συναισθημάτων, που αποτελούν το θεμέλιο κάθε επικοινωνιακής πράξης. Προηγείται έναντι του γραπτού από φυλογενετική άποψη, εφόσον σε όλες τις γλωσσικές κοινότητες ο προφορικός λόγος είναι προγενέστερος του γραπτού, από οντογενετική άποψη, εφόσον το άτομο πρώτα μαθαίνει να μιλάει και κατόπιν να γράφει, από λειτουργική άποψη, εφόσον όλες οι λειτουργικές διαδικασίες της καθημερινότητας –ακόμη και στις εγγράμματες κοινωνίες- επιτελούνται μέσω του προφορικού λόγου και από δομική άποψη, καθώς η ανάπτυξη της γραφής βασίζεται στα φωνολογικά στοιχεία του προφορικού λόγου (Πολίτης 2008). Πρόκειται για λόγο ακουστικό, μη μόνιμο, ρευστό, ρυθμικό,

υποκειμενικό, ταυτοχρονικό, συμμετοχικό, κοινοτικό (Chandler 2009· Ong 1997). Μπορούμε να προσθέσουμε ακόμη ότι ο γραπτός λόγος αντιγράφεται (copy-paste), ενώ ο προφορικός είναι πιστοποιημένα αυθεντικός. Όπως σημειώνει και ο Ong, «η σκέψη φωλιάζει στην ομιλία» (Ong 1997:138).

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Τα περισσότερα από τα θέματα που (δια)πραγματευόμαστε σήμερα στο σχολείο δεν είναι άγνωστα στους μαθητές, τη στιγμή που υπάρχει πληθώρα πληροφοριών που προσφέρονται μέσω της τηλεόρασης και του διαδικτύου και των διάφορων εντύπων που μπαίνουν μέσα στο σπίτι. Το σημαντικό που πρέπει να κάνει το σχολείο είναι να τα επεξεργαστεί με κριτικό τρόπο, ώστε να μπορεί ο σημερινός μαθητής και αυριανός πολίτης να διαχειρίζεται αποτελεσματικά αυτές τις πληροφορίες και να υποψιάζεται για το τι συμβαίνει γύρω του και τι υπάρχει πίσω από τα φαινόμενα.

- Το σχολείο έχει τη δυνατότητα να εισαγάγει τους μαθητές σε μια ποικιλία ειδών λόγου, άρα κοινωνικών δράσεων.
- Το διδακτικό εγχειρίδιο δεν είναι μονοδιάστατο, αλλά περιλαμβάνει εκτός από κείμενα, τα οποία προέρχονται από διάφορες πηγές, φωτογραφίες, κόμικς, προφορικές συνομιλίες, ταινίες, τραγούδια, σελίδες από το διαδίκτυο και γενικά ό,τι οπτικοακουστικό υλικό παράγεται και δημοσιοποιείται.
- Η τάση αυτή στηρίζεται στην παιδαγωγική των πολυγραμματισμών, σύμφωνα με την οποία το γλωσσικό υλικό μπορεί να προέρχεται από μια μεγάλη ποικιλία πηγών, οι οποίες με τη σειρά τους επιδρούν στη γλώσσα και τη μεταβάλλουν ανάλογα με τις συνθήκες και ανάγκες που εμφανίζονται, προκαλώντας τη δυναμική και εξελικτική μορφή του φαινομένου της γλώσσας.

- Η διάσταση της επεξεργασίας του λόγου στο πλαίσιο της άσκησης στη γλωσσική χρήση είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς αντιπαρά τίθεται τόσο με την παλαιότερη στάση ποινικοποίησης των λαθών και ενοχοποίησης των μαθητών, όσο και με τη νεότερη στάση ανοχής των λαθών.
- Η επεξεργασία του προφορικού (μαγνητοφωνημένου) κειμένου γίνεται από όλους, δάσκαλο και μαθητές, και έχει ως αφετηρία του τα προβλήματα κατανόησης, και κατά συνέπεια αποτελεσματικότητας που παρουσιάζει, είτε γιατί είναι ελλιπής η πληροφόρηση που προσφέρει, είτε γιατί δεν είναι κατάλληλη η διατύπωση που χρησιμοποιεί.
- Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές μαθαίνουν να προσεγγίζουν τον λόγο τους από τη σκοπιά του ακροατή.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Η δεξιότητα της παραγωγής προφορικού λόγου στηρίζεται στην εκφορά μιας ακολουθίας λέξεων, που παρατάσσονται σύμφωνα με τους συντακτικούς, σημασιολογικούς και πραγματολογικούς κανόνες μιας γλώσσας. Χαρακτηρίζεται από συνεχή ροή (όχι διακοπτόμενο λόγο) που ρυθμίζεται από τους συνομιλητές και από συγκεκριμένο επιτονισμό με τον οποίο ο ομιλητής εκφράζει θέσεις, στάσεις, συναισθήματα αλλά και νοηματοδοτεί με διαφορετικό τρόπο τις εκφερόμενες προτάσεις. Πρόκειται για διαδικασία στην οποία συμμετέχουν ένας ή περισσότεροι ομιλητές που οφείλουν:

- να κατανοήσουν το μήνυμα,
- να καταλάβουν πότε και πως ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση μπορούν να ζητήσουν τον λόγο και ταυτόχρονα να δώσουν τον λόγο στους συνομιλητές τους.

Για την παραγωγή προφορικού λόγου απαιτούνται:

- αισθησιοκινητικές δεξιότητες: αντίληψη, ανάκληση και άρθρωση με τη σωστή σειρά των δομών της γλώσσας,

- εκφραστικοί μηχανισμοί (expressive devices): οι φυσικοί ομιλητές αλλάζουν τον επιτονισμό ανάλογα με το νόημα που θέλουν να μεταδώσουν αλλά και συμπληρώνουν τα εκφωνήματά τους με εξωγλωσσικά στοιχεία (χειρονομίες, εκφράσεις προσώπου).

Γραμματισμοί

Γλωσσικός - Κλασικός γραμματισμός

Με τον προφορικό λόγο το παιδί μπορεί να:

- συζητά για επίκαιρα θέματα,
- οργανώνει δραστηριότητες παραγωγής λόγου, αφού ο σημερινός μαθητής έχει έρθει σε επαφή με θέματα σύγχρονα και επίκαιρα, που έχουν σχέση με την κοινωνία στην οποία ζει,
- διενεργεί έρευνες για θέματα που απασχολούν το άμεσο περιβάλλον του και την κοινωνία,
- φέρνει σε πέρας συνεντεύξεις με συνομηλίκους τους και μεγαλύτερους.

Νέοι γραμματισμοί

Για την επεξεργασία του προφορικού λόγου των μαθητών, απαραίτητη είναι η χρήση του μαγνητόφωνου μέσα στην τάξη. Οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα ακούγοντας τις μαγνητοφωνημένες προφορικές τους εκφράσεις:

- να εντοπίσουν τα λάθη τους (ατυχείς εκφράσεις, συντακτικά λάθη, το ύφος του λόγου τους κλπ),
- να επαναπροσδιορίσουν τον προφορικό τους λόγο και
- να προσπαθήσουν να τον διορθώσουν.

Βέβαια η χρήση του μαγνητοφώνου πρέπει να γίνει με μεγάλη προσοχή από τους εκπαιδευτικούς, καθώς μπορεί να εγείρει προβλήματα και διενέξεις, ιδιαίτερα στα πρώτα στάδια της χρήσης του (Χατζησαββίδης 2010).

Κριτικός γραμματισμός

Για τη διεκπεραίωση των δραστηριοτήτων αυτών προκύπτει εκ των πραγμάτων η ανάγκη για τους μαθητές είτε να εκφραστούν προφορικά χρησιμοποιώντας -και έτσι εμποδώνοντας- το κατάλληλο λεξιλόγιο και τα κατάλληλα εκφραστικά μέσα, είτε να ανατρέξουν σε ποικίλα κείμενα. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές συνειδητοποιούν ότι η φρασεολογία, το λεξιλόγιο, το ύφος αλλά και η δομή προσδιορίζονται από τους παράγοντες που συνιστούν μια συγκεκριμένη περίσταση επικοινωνίας στην οποία ο λόγος αυτός εντάσσεται, και όχι από κάποιο κανονιστικό γλωσσικό πρότυπο. Οι δραστηριότητες δεν προσεγγίζονται ως γνωστικά αντικείμενα, αλλά ως ερεθίσματα για γνήσια γλωσσική έκφραση και γι' αυτό θα πρέπει να είναι κοντά στα ενδιαφέροντα των παιδιών (Χαραλαμπίδης & Χατζησαββίδης 1997).

Διδακτικές πρακτικές

Οι διδακτικές πρακτικές συνοψίζονται στο Ε.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Παρουσιάζουμε στα παιδιά το σκεπτικό της νέας διδακτικής πρότασης. Ένα πλήθος από δραστηριότητες τα περιμένουν, τις οποίες θα κληθούν να φέρουν σε πέρας με τη χρήση κυρίως του προφορικού λόγου. Ως δημοσιογράφοι θα πάρουν συνεντεύξεις από άτομα του οικείου περιβάλλοντος τους. Θα ακούσουν τραγούδια και θα δημιουργήσουν νέους στίχους. Θα εκφράσουν τις απόψεις και τον προβληματισμό τους σε θέματα γενικού ενδιαφέροντος και θα οργανώσουν μια συζήτηση με βάση τις αρχές του Διαλόγου.

Στην πρώτη δραστηριότητα θα προετοιμάσουν τις ερωτήσεις της συνέντευξης. Ίσως χρειαστεί σε πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου να καταγράψουν έναν πρόχειρο αριθμό ερωτήσεων που θα χρησιμοποιήσουν στη συνέντευξη και μετά ακολουθεί η απομαγνητοφώνηση την οποία θα παρουσιάσουν στην ολομέλεια.

Στη δεύτερη δραστηριότητα καλούνται να ακούσουν ένα τραγούδι, να χαρούν τη μουσική. Θα ερωτηθούν αν τους αρέσει, αν είναι χαρούμενο ή όχι το θέμα του, αν τους θυμίζει κάτι. Η παγίδα βρίσκεται στην επιλογή του τραγουδιού. Το «Enola Gay» γενικά αρέσει στα παιδιά και το βρίσκουν ευχάριστο. Το θέμα του όμως είναι τραγικό. Δίνουμε μια βοήθεια κατανόησης να ανατρέξουν στη δ/νση: http://en.wikipedia.org/wiki/Enola_Gay

Στη συνέχεια και πριν προχωρήσουν στην επόμενη ακρόαση οι μαθητές παίρνουν τη φωτοτυπία με τα λόγια του τραγουδιού. Στη φωτοτυπία υπάρχουν κενά σε ορισμένα σημεία τα οποία προσπαθούν να συμπληρώσουν χωρίς να ακούσουν το τραγούδι. Οι λέξεις που λείπουν είναι είτε αυτές που κάνουν ομοιοκαταληξία με το προηγούμενο στίχο είτε κάποιες που συμπληρώνουν το νόημά του (αξιοποίηση των συμφραζομένων, προβλέψεις). Ο δάσκαλος εξηγεί αυτή τη λογική στους μαθητές του και στη συνέχεια τους αφήνει κάποιο χρόνο, για να κάνουν την άσκηση. Αφού διαβάσουν το τραγούδι, όπως αυτό διαμορφώθηκε με τις προβλέψεις των μαθητών (είναι πολύ πιθανό να προκύψουν πολύ ενδιαφέρουσες εκδοχές του), προχωράνε όλοι μαζί στη δεύτερη ακρόαση του τραγουδιού. Οι μαθητές ακούν δύο φορές το τραγούδι με στόχο να κάνουν την εργασία που τους έχει αναθέσει ο δάσκαλος (προσοχή επιλεκτική). Ο δάσκαλος μπορεί να προτείνει στους μαθητές του να διοργανώσουν έναν διαγωνισμό στιχογραφίας, όπου δηλαδή κάθε μαθητής ή ομάδες μαθητών θα γράψουν ένα τραγούδι, θα το παρουσιάσουν στο σχολείο και θα βραβευτεί το καλύτερο από αυτά παίρνοντας ένα βραβείο που θα το ορίσουν όλοι μαζί (συνεργασία).

Στην τρίτη δραστηριότητα οι μαθητές ενθαρρύνονται χρησιμοποιώντας τη φαντασία τους να εκφράσουν ελεύθερα, όσες περισσότερες ιδέες μπορούν, με γρήγορο ρυθμό, αυθόρμητα, ο ένας μετά τον άλλον κάθε σκέψη που αφορά σε ένα θέμα. Όλες οι ιδέες που κατατίθενται γίνονται αποδεκτές χωρίς περιορισμούς και σε πολλές περιπτώσεις αποτελούν κίνητρο για άλλους μαθητές, ώστε να συμπληρώσουν τη σκέψη που προτάθηκε ή να συνδυάσουν προηγούμενες ιδέες. Αυτό που είναι

σημαντικό στην τεχνική αυτή δεν είναι οι γνώσεις των μαθητών πάνω στο υπό εξέταση ζήτημα, αλλά να εκφραστούν αβίαστα με όποια πρόταση ή ιδέα τους έρχεται στο μυαλό, πραγματική ή φανταστική. Ακόμη αν θέλουμε να παρακινήσουμε τους μαθητές να παράγουν ιδέες, μπορούμε να υποδαυλίσουμε το ενδιαφέρον τους με ερωτήσεις. Για παράδειγμα, με την τεχνική του καταιγισμού των ιδεών σχηματίζουν το γλωσσάρι μιας έννοιας/λέξης που έχουμε ως στόχο να εντάξουν στον προφορικό τους λόγο. Π.χ. νευρική ανορεξία, παιδική παχυσαρκία, βουλιμία, γαστρονομία, μεσογειακή διατροφή.

Στην τέταρτη δραστηριότητα η τάξη χωρίζεται σε ομάδες. Κάθε ομάδα αντιπροσωπεύει ένα σκεπτόμενο καπέλο και αναλαμβάνει να παίξει έναν ρόλο στη συζήτηση που θα ακολουθήσει. Το κάθε καπέλο εκπροσωπεί έναν διαφορετικό τύπο σκέψης (Τα σκεπτόμενα καπέλα DeBono):

- Το άσπρο καπέλο είναι ουδέτερο και δεν περιέχει πληροφορίες.
- Το κόκκινο καπέλο είναι ζεστό σαν τη φωτιά. Αντιπροσωπεύει συναισθήματα, φόβους, επιθυμίες και προγνώσεις.
- Το μαύρο καπέλο είναι της σύνεσης και των επιφυλάξεων.
- Το κίτρινο καπέλο είναι της αισιοδοξίας και της θετικής σκέψης.
- Το πράσινο καπέλο εκφράζει νέες ιδέες, εναλλακτικές προτάσεις και λύσεις. Είναι η δημιουργική σκέψη.
- Το μπλε καπέλο εκφράζει τον έλεγχο, ρυθμίζει τη συμμετοχή, δίνει τον λόγο και σχολιάζει τη διαδικασία. Συμπεραίνει και αποφασίζει.

Μένει μόνο να αποφασιστεί το θέμα συζήτησης. Μπορεί αυτό να τεθεί σε ψηφοφορία σε περιβάλλον μέσω του οποίου συνεργάζονται διαδικτυακά οι μαθητές, όπως το [edmodo](#).

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Σκοπός των προγραμμάτων σπουδών είναι να καταστήσουν τους μαθητές ικανούς να χρησιμοποιούν τη γλώσσα με τον κατάλληλο, για κάθε περίπτωση, τρόπο και να αναπτύξουν κριτική συνείδηση των χρήσεων και λειτουργιών της.

Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:

- Θέτει σε λειτουργία μηχανισμούς ακουστικής, απαντητικής ετοιμότητας και βιωματικής συμμετοχής.
- Συμμετέχει σε συζητήσεις, ακροάται, διατυπώνει ερωτήματα, απαντάει, εξηγεί και επιχειρηματολογεί με ακρίβεια και αυτοπεποίθηση.
- Ελέγχει αν ο λόγος του είναι κατανοητός και αποδεκτός.
- Εντοπίζει και αποφεύγει τα συνήθη φραστικά σφάλματα.
- Εντοπίζει τα κύρια σημεία στον λόγο των ομιλητών, τα συγκρατεί στη μνήμη και τα αξιοποιεί κατά περίπτωση.
- Συλλαμβάνει υπονοούμενα.
- Αναγνωρίζει και ερμηνεύει διαθέσεις, προθέσεις, συναισθήματα, όπως αποκαλύπτονται από τα εκφραστικά μέσα, τη μορφή και την οργάνωση του περιεχομένου.
- Αναγνωρίζει τις διαφορές ανάμεσα σε διαφορετικά είδη προφορικού λόγου.
- Κατανοεί τις φραστικές επιλογές του ομιλητή (συντάκτη), οι οποίες καθορίζονται από την περίπτωση επικοινωνίας.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Ο προβληματισμός ο οποίος λογικά εγείρεται σε κάθε περίπτωση αξιοποίησης των Τ.Π.Ε. στη διδασκαλία σχετίζεται με το όφελος που η επιλογή αυτή αποφέρει στη μαθησιακή διαδικασία. Η αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. στο παρόν σενάριο αποβλέπει στην επίτευξη τριών ευρέων στόχων: πρώτα, στην εκμετάλλευση των δυνατοτήτων των Τ.Π.Ε. για τη δημιουργία ενός παιδαγωγικού περιβάλλοντος, στα πλαίσια του οποίου η οικοδόμηση της γνώσης να πραγματώνεται μέσω της ενεργητικής εμπλοκής σε διαθεματικές δραστηριότητες με νόημα για το μαθητή, της ανακάλυψης, της διερεύνησης και της συνεργασίας. Επιπλέον, στην αξιοποίηση των ευκαιριών που οι

Τ.Π.Ε. προσφέρουν για την υιοθέτηση σύγχρονων αντιλήψεων για τη διδασκαλία της γλώσσας (επικοινωνιακή προσέγγιση, παραγωγή λόγου σε συνεργατικό περιβάλλον). Ο τρίτος στόχος, τέλος, επιβάλλεται από την κειμενική πραγματικότητα που οι Τ.Π.Ε. δημιουργούν και αφορά στη διεύρυνση του γραμματισμού των μαθητών έτσι, ώστε να ανταποκρίνονται με επιτυχία στις επικοινωνιακές ανάγκες που οι Τ.Π.Ε. δημιουργούν αλλά και στην υιοθέτηση κριτικής στάσης απέναντι στον ιδεολογικό και πολιτισμικό χρωματισμό των ηλεκτρονικών περιβαλλόντων.

Κείμενα

- Φ.Κ. Βώρος, [*Αρετές του Λόγου και Αρχές Διαλόγου: προφορικού, γραπτού, φαντασιακού/νοητού.*](#)
- Αν Κίπλινγκ, [*Αν μπορείς...*](#)

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α΄ Φάση διδασκαλίας –προετοιμασία (1 διδακτική ώρα)

Ο διδάσκων, χρησιμοποιώντας τη διερευνητική και ανακαλυπτική μέθοδο, επιχειρεί να δημιουργήσει κλίμα δεκτικότητας στους μαθητές, για να τους εισαγάγει στην καινούρια θεματική ενότητα για τη χρήση του προφορικού λόγου. Με καταγιισμό ιδεών παρακινεί τους μαθητές να πουν λέξεις ή φράσεις που τους έρχονται στο μυαλό για τις λέξεις-κλειδιά για τον προφορικό λόγο και την επικοινωνία. Οπτικοποιεί τις απαντήσεις των μαθητών με ένα [Wordle](#) που το προβάλλει στον πίνακα της τάξης (απαιτείται φορητός υπολογιστής, βιντεοπροβολέας και σύνδεση στο διαδίκτυο).

Η τάξη χωρίζεται σε ομάδες των 3 μαθητών. Όλοι μαζί οι μαθητές της ομάδας, στην αρχή κάθε φάσης και αφού λάβουν τα φύλλα εργασίας που τους εξηγούν τις δραστηριότητες στις οποίες θα εργαστούν, συντάσσουν ένα «σχέδιο δράσης/καθηκόντων» που θα πρέπει με τη μορφή «πρακτικού» να το τηρήσουν, για να εξασφαλισθεί η συνεισφορά όλων στην ομάδα. Για την τήρηση του παραπάνω πρακτικού θα ανατεθεί από την ομάδα σε ένα μέλος να κρατάει σημειώσεις για την πορεία της διερεύνησης. Το πρακτικό αυτό θα παραδοθεί στον καθηγητή, στο τέλος

της διδασκαλίας, μαζί με τη συνολική παρουσίαση της εργασίας τους. Οι δραστηριότητες είναι κοινές για όλες τις ομάδες.

Β' Φάση διδασκαλίας- εργασία σε ομάδες (6 διδακτικές ώρες)

Στη φάση αυτή οι μαθητές μεταβαίνουν στο εργαστήρι πληροφορικής, για να εργαστούν ομαδικά. Τα φύλλα εργασίας υπάρχουν σε φάκελο, που έχει φροντίσει να εγκαταστήσει ο διδάσκων στην επιφάνεια εργασίας κάθε υπολογιστή. Κάθε ομάδα ανοίγει τον φάκελό της και βρίσκει το ίδιο φύλλο εργασίας. Τα μέλη της κατανέμουν ρόλους μεταξύ τους, επιλέγουν κάποιον συντονιστή, κάποιον ερευνητή, κάποιον που καταγράφει τις πληροφορίες. Ο διδάσκων δίνει διευκρινήσεις σχετικά με τα φύλλα εργασίας.

Οι μαθητές προχωρούν στην αναζήτηση, συλλογή, αξιολόγηση και καταγραφή του υλικού. Ρωτούν τον διδάσκοντα, όταν έχουν απορίες. Ο δάσκαλος τονίζει ότι το τελικό αποτέλεσμα πρέπει να είναι αποτελεσματικό γλωσσικά και επικοινωνιακά και η παρουσίασή του να γίνει με τρόπο που να προσελκύει το ενδιαφέρον και την προσοχή των συμμαθητών τους. Ταυτόχρονα τονίζει ότι οι ηχογραφήσεις θα αναρτηθούν στο edmodo με τα ονόματα των μελών της κάθε ομάδας.

Κατά την ομαδική εργασία ο διδάσκων επιβλέπει, καθοδηγεί διακριτικά και δίνει διευκρινήσεις. Επιστά την προσοχή στα σημεία που πρέπει να συζητηθούν, είτε για να διορθωθούν, είτε για να αναζητηθούν πιο κατάλληλοι τρόποι διατύπωσης. Προσπαθεί να αξιοποιήσει τα λάθη των μαθητών. Στόχος του είναι να ενεργοποιηθεί η γλωσσική ενημερότητα των μαθητών, ώστε να επιτευχθεί ένα συγκεκριμένο επικοινωνιακό αποτέλεσμα. Οι μαθητές είναι καλό να αντιληφθούν ότι η παραγωγή λόγου συνιστά μια δυναμική διαδικασία που επιδέχεται τροποποιήσεις και βελτιώσεις. Γι' αυτό είναι σημαντικό η βοήθεια του διδάσκοντα να παρέχεται κατά τη διάρκεια της άσκησης των μαθητών.

Γ' Φάση διδασκαλίας -παρουσίαση των εργασιών, εξαγωγή συμπερασμάτων, αξιολόγηση (1 διδακτική ώρα)

Παρακολουθούν τις δραστηριότητες που αναρτήθηκαν στο edmodo. Η πιο σημαντική εφαρμογή που προκύπτει κατά τη χρήση του είναι ότι αποτελεί μια ημερολογιακού τύπου καταγραφή συμβάντων της τάξης. Αποτυπώνεται με φυσικό τρόπο η εικόνα μιας τάξης, το κλίμα, οι σχέσεις των παιδιών με το μάθημα, οι ανησυχίες, ακόμα και η σιγή και οι παύσεις δηλώνουν εκπαιδευτικά γεγονότα που δεν τα καταγράφει καμιά μελέτη και καμιά έρευνα. Είναι ένα ζωντανό κομμάτι μιας σχολικής καθημερινότητας με τα αστείες και τις χαρούμενες στιγμές, αλλά και τις δύσκολες και δυσάρεστες. Ακολουθεί εποικοδομητική συζήτηση και αναστοχασμός. Οι μαθητές προχωρούν σε αυτοαξιολόγηση και γίνεται συνολική αποτίμηση του τρόπου εργασίας τους.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Αποστολή:

Συνέντευξη (ενότητα 1)

(Προετοιμασία των ερωτήσεων σε πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου, απομαγνητοφώνηση, παρουσίαση: 2-3 ώρες)

Απευθυνθείτε σε άτομα του οικείου περιβάλλοντός σας διαφορετικών ηλικιών (μεγαλύτερα αδέρφια, γονείς, παππούδες, γιαγιάδες) και ζητήστε να σας αφηγηθούν τις εμπειρίες τους από το σχολείο και από την εποχή τους. Μπορείτε να πάρετε επίσης συνεντεύξεις από συνταξιούχους και εργαζόμενους εκπαιδευτικούς και να προσπαθήσετε να επισημάνετε τις διαφορές της σύγχρονης παιδαγωγικής (όπως τη βιώνετε στο σχολείο) από την παλαιότερη. Η συνέντευξη δίνει τη δυνατότητα της άμεσης επικοινωνίας. Καλό είναι να υπάρχει γραπτή προετοιμασία των ερωτήσεων.

Κατανόηση τραγουδιού – στοχευμένη ακρόαση του τραγουδιού (ενότητα 2)

2 ώρες

Δραστηριότητες πριν από την **ακρόαση του τραγουδιού**.

Συζητάμε για το θέμα του τραγουδιού, για τους ξενόγλωσσους στίχους. Αναρωτιόμαστε αν καταλαβαίνουμε πραγματικά στο νόημα που εκφράζουν και από πού θα μπορούσαμε να πάρουμε περισσότερες και έγκυρες πληροφορίες για παλαιότερα τραγούδια. Μια πρόταση είναι: http://en.wikipedia.org/wiki/Enola_Gay

Ακούμε το τραγούδι:

<http://www.youtube.com/watch?v=01SBf0tsLyI>

Διαβάζουμε τα λόγια:

Enola Gay

You should have stayed at home yesterday

Ah-ha words can't describe

The feeling and the way you lied

These games you play
They're going to end in more than tears some day
Ah-ha Enola Gay
It shouldn't ever have to end this way

It's eight fifteen
And that's the time that it's always been
We got your message on the radio
Conditions normal and you're coming home

Enola Gay
Is mother proud of little boy today
Ah-ha this kiss you give
It's never going to fade away

Enola Gay
It shouldn't ever have to end this way
Ah-ha Enola Gay
It shouldn't fade in our dreams away

It's eight fifteen
And that's the time that it's always been
We got your message on the radio
Conditions normal and you're coming home

Enola Gay
Is mother proud of little boy today
Ah-ha this kiss you give
It's never ever going to fade away

Δραστηριότητες κατανόησης του τραγουδιού:

Τι εντυπώσεις μας γεννιούνται στο άκουσμα του τραγουδιού;

Πότε πιστεύουμε ότι γράφτηκε;

Τι μας θυμίζει;

Τι είδος μουσικής αντιπροσωπεύει;

Θα μπορούσαμε να το μετατρέψουμε σε βίντεο-κλιπ;

Ποιες είναι οι δικές νέες προτάσεις για απόδοση του ίδιου νοήματος;

Ας δημιουργήσουμε νέα τραγούδια με νέο στίχο.

Τεχνική της ιδεοκαταιγίδας (ενότητα 4)

1 ώρα

Παρακολουθούμε το παρακάτω βίντεο:

http://www.youtube.com/watch?v=GxrJReO_-Mc βουλιμία-ανορεξία

Σχολιάζουμε το θέμα.

Τι μας έρχεται στο μυαλό βλέποντας το παραπάνω βίντεο;

Τι βλέπει το κορίτσι στον καθρέφτη;

Γιατί;

Τι είναι η νευρική ανορεξία, παιδική παχυσαρκία, βουλιμία;

Ποια είναι τα σύγχρονα προβλήματα διατροφής;

Δημιουργούμε ένα συννεφόλεξο-αφίσα με τα σύγχρονα θέματα διατροφής.

Τα σκεπτόμενα καπέλα DeBono (ενότητα 7)

2 ώρες

Τα μέλη του μπλε καπέλου καλό είναι να διαβάσουν δυνατά τις:

ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Όταν συζητούνται μεγάλα και επίμαχα θέματα και μάλιστα από πολλούς και αξιόλογους ομιλητές, είναι πιθανό τότε να δοκιμάζεται και η ευπαθής πάντα ισορροπία των αρχών του διαλόγου. Πρόσφατες εμπειρίες (από μια μεγάλη σύσκεψη) πείθουν ότι είναι φρόνιμο να συμπεριληφθούν ή να τροποποιηθούν οι αρχικές απόψεις. Μόνο που τώρα θα πάρουν τη μορφή απλής απαρίθμησης αρχών και δομή δανεισμένη από γνωστό ποίημα (του Kipling), το If (Αν...).

- Αν μπορείς να ελευθερώνεις τον εαυτό σου από προηγούμενες απόψεις, εισηγήσεις και πράξεις γύρω από κάποιο θέμα, ώστε να μένεις πάντα δεκτικός για νέες απόψεις (δείγμα πνευματικής νεότητας),
- Αν μπορείς να είσαι απαλλαγμένος από ατάρεσκη αυτάρκεια και αυθεντισμό, ώστε να διατηρείς πάντα ανοιχτά και άγρυπνα τα μάτια της ψυχής σου (τεκμήριο εγρήγορσης πνευματικής),
- Αν μπορείς να νιώθεις σεβασμό για τη γνώμη του άλλου πριν διατυπωθεί και να την αξιολογείς ανάλογα μόνο με την ορθότητά της, όταν θα έχει διατυπωθεί (ένδειξη πνευματικής εντιμότητας),
- Αν μπορείς να σέβεσαι αυτόν που διαφωνεί μαζί σου και να τον ευγνωμονείς, γιατί προσφέρει μια γνώμη διαφορετική, ίσως πιο σωστή ή πιθανότερα συμπληρωματική προς τη δική σου (κριτήριο και δοκιμασία κοινωνικότητας και συνεργατικότητας),
- Αν έχεις τόση διάθεση να πειστείς όση ικανοποίηση νιώθεις, όταν πείθεις τους άλλους (τεκμήριο αλάθητο ψυχικής ανωτερότητας),
- Αν έχεις μόνιμο σκοπό σου τη βελτίωση των αποφάσεων όχι για την επιβολή των προσωπικών σου απόψεων (ένδειξη συλλογιστικής αντίληψης),
- Αν έχεις ετοιμότητα να τροποποιείς τη γνώμη σου για τα πράγματα, μόλις τα πράγματα σου αποκαλύψουν όψη που δεν είχες προσέξει πριν (απόδειξη επιστημονικού ήθους),
- Αν μπορείς να παραβλέπεις την προέλευση των ιδεών (από σένα, από φίλους, από εχθρούς, από μεγαλόσχημους ή ταπεινούς) και να κρίνεις μόνο τη λογική τους ευστάθεια και εφαρμοσιμότητα (τεκμήριο αμεροληψίας),
- Αν έχεις απομακρύνει από τη σκέψη σου κάθε άλλο κίνητρο (εξυπηρέτηση φίλων, ενόχληση εχθρών, όφελος προσωπικό, κολακεία των ισχυρών κ.λπ.) εκτός από την αναζήτηση της αλήθειας και την εξυπηρέτηση του κοινωνικού συνόλου (ένδειξη βιοθεωρητικής ωριμότητας),
- Αν διατηρείς ηρεμία και όταν προελαύνουν θέσεις αντίθετες προς τις δικές σου, γιατί φαίνονται στους άλλους πιο σωστές (τεκμήριο αυτοκυριαρχίας και σύνεσης),
- Αν μπορείς να αποφεύγεις το «πρέπει» ως ηθική δέσμευση για τους άλλους (και να παραθέτεις μόνο ουσιαστικά επιχειρήματα),
- Αν μπορείς να απαντάς με ευθύτητα σε ό,τι έχεις ερωτηθεί (χωρίς δολιχοδρομίες),

Τότε μπορείς κάθε φορά να γίνεσαι και να είσαι πιο σοφός, πιο χρήσιμος, πιο σεβαστός...

(αναδημοσίευση κειμένου μέσα σε ατμόσφαιρα δυσερμηνευτής απροθυμίας για πραγματικό δημόσιο -με τα σημερινά μέσα- διάλογο από τον Φ. Κ. Βώρο)

Προτείνεται π.χ. η δραστηριότητα του σχολικού βιβλίου:

«Η πλαστή εικόνα του κόσμου από τα σύγχρονα ΜΜΕ και η ανατροπή της»

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ: επιλέξτε ένα γεγονός που συγκλόνησε την κοινή γνώμη και συλλέξτε:

- Υλικό (φωτογραφίες, ήχο).
- Πώς το παρουσίασαν το ραδιόφωνο και οι εφημερίδες;
- Πώς το κρίνατε εσείς (προσωπικά κείμενα);

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Η παρούσα πρόταση θα μπορούσε να εμπλουτίσει και να εμπλουτιστεί από το ψηφιακό σχολείο το οποίο δίνει γόνιμες ιδέες για σκέψη και προβληματισμό. Θα μπορούσε για παράδειγμα να υπάρχει τεχνική ανατροπής ενός παραμυθικού ή πραγματικού θέματος. Η δημιουργική σκέψη των παιδιών τα βοηθά να διηγηθούν ιστορίες όπου όλα ανατρέπονται. Επίσης, θα μπορούσε να αξιοποιηθεί η τεχνική των «φανταστικών υποθέσεων», αρκεί να πούμε *τι θα γινόταν αν* (π.χ. δεν υπήρχαν Μ.Μ.Ε), διαλέγουμε τυχαία ένα υποκείμενο κι ένα κατηγορήμα. Η σύνδεσή τους μπορεί να μας δώσει την υπόθεση πάνω στην οποία θα ενεργοποιήσουμε τη σκέψη. Τα εμπλουτισμένα ψηφιακά βιβλία της Νεοελληνικής Γλώσσας μπορεί να αποτελέσουν γνήσια καινοτομία προς την κατεύθυνση των νέων τύπων γραμματισμού. Η αναπλαισίωση αυτή προϋποθέτει βέβαια κάθετη ανάγνωση του βιβλίου.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η παρούσα πρόταση διδασκαλίας ξεκινά με αφετηρία την ανάγκη να τονιστεί η αξία του προφορικού λόγου. Απαιτείται η συνολική θεώρηση των ενοτήτων του σχολικού εγχειριδίου ως αφορμή για νέες πιο δημιουργικές αναγνώσεις. Καλό είναι να ξεφύγουμε από τα ασφυκτικά όρια διεκπεραίωσης μιας ανούσιας σύλληψης της έννοιας της σχολικής ύλης. Οι δραστηριότητες που προτείνονται είναι ενδεικτικές μιας νέας φιλοσοφίας. Το ΑΠΣ προσφέρει στους εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα να παρεμβαίνουν δημιουργικά προσθέτοντας ή αφαιρώντας δραστηριότητες από τις ήδη υπάρχουσες στο βιβλίο, να προσαρμόσουν το γλωσσικό μάθημα στο επίπεδο και τη δυναμική των μαθητών του και φυσικά να τονώσουν τον επικοινωνιακό χαρακτήρα του μαθήματος.

Οι ασκήσεις προφορικού λόγου που προτείνονται στην παρούσα πρόταση διδασκαλίας στοχεύουν στην καλλιέργεια της ευχέρειας λόγου (fluency) στους μαθητές, δηλαδή της ικανότητάς τους να συνδυάζουν γλωσσικά στοιχεία και δομές με άνεση, χωρίς διακοπές ή δισταγμούς, με τήρηση των κανόνων και περιορισμών της γλώσσας και πάντα με γνώμονα την επιτέλεση συγκεκριμένου επικοινωνιακού στόχου. Οι δραστηριότητες αυτές είναι διαπροσωπικού (interpersonal), αλληλεπιδραστικού (interactional) ή διεκπεραιωτικού τύπου (transactional), δηλαδή έχουν τη μορφή ελεύθερης συζήτησης θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος (free discussion), μίμησης ρόλων (role-play) κατά ζεύγη ή ομάδες μαθητών και ασκήσεων κάλυψης επικοινωνιακών χασμάτων ("gap" activities).

Οι προφορικές ασκήσεις ευχέρειας λόγου δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι εγκυμονούν κινδύνους περιορισμένης συμμετοχής μαθητών λόγω συστολής ή άγνοιας του θέματος, γι' αυτό καλό είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού να είναι ιδιαίτερα εμψυχωτικός.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bruner, J. 1983. *Child's Talk*. London: Oxford University Press.
- Chandler, D. 2009. Μεροληψίες του Αυτιού και του Ματιού. Ανακτήθηκε από: <http://www.mcm.aueb.gr/ment/semiotics/litoral2.html> [13/01/2013].
- De Bono, E. 2006. *Τα έξι καπέλα της σκέψης*. Αθήνα: Αλκυών.
- Ong, W.J. 1997. *Προφορικότητα και εγγραμματοσύνη: Η εκτεχνολόγηση του λόγου* (Κ. Χατζηκυριάκου, Μτφρ). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Scribner, S. & M. Cole. 1981. *The Psychology of Literacy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Κουτσογιάννης, Δ. & Μ. Αλεξίου. 2012. *Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Χαραλαμπίδης, Α. & Σ. Χατζησαββίδης 1997. *Η διδασκαλία της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας: Θεωρία και πρακτική εφαρμογή. Μια εναλλακτική πρόταση για τη διδασκαλία της νέας ελληνικής στην υποχρεωτική εκπαίδευση.* Θεσσαλονίκη: Κώδικας.

Πολίτης, Π. 2008. Η προτεραιότητα του προφορικού λόγου. Ανακτήθηκε από: http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema_a10/main.htm [13/01/2013].

Χατζησαββίδης, Σ. 2010. Εκπαιδευτικό υλικό και ομαδοκεντρική διδασκαλία: το παράδειγμα της «διδασκαλίας της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας». Ανακτήθηκε από <http://users.sch.gr/kliapis/sofronisF.pdf> [13/01/2013].